

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Ryssland: situationen per den 31 december 2017

I. SAMMANFATTNING

Respekten för de mänskliga rättigheterna i Ryssland har påtagligt försämrats sedan protestvågen mot valfusk och korruption 2011-12 och Vladimir Putins återkomst till presidentposten 2012. Antalet repressiva åtgärder har ökat markant, med lagstiftning, propaganda och en politiserad rättsapparat som huvudsakliga verktyg. Antalet personer som anses ha dömts på politiska grunder ökar och inkluderar deltagare i det senaste årets demonstrationer.

Utrymmet för det civila samhället att arbeta med frågor som uppfattas som ett hot mot makten fortsätter att krympa bland annat till följd av lagen om ”utländska agenter”. Våld mot människorättsförsvarare och oppositionella är fortsatt vanligt förekommande.

En rad lagar har bidragit till att kringskära yttrandefriheten. Lagstiftning mot bland annat extremism, landsförräderi, terrorism och separatism används mot dem som kritiserar makthavarna. Självcensuren bedöms ha ökat bland såväl medier som konstnärliga utövare. Mötesfriheten inskränks av allt strängare lagstiftning samt rättsliga åtgärder och trakasserier mot organisatörer och deltagare i demonstrationer.

Tortyr och misshandel utförda av företrädare för rättsvårdande myndigheter förekommer. Strafffriheten för attacker mot människorättsförsvarare och oppositionella är utbredd.

Den ortodoxa kyrkan har en särskild relation till statsmakten. Religiösa grupper som går utanför ramen för vad som anses accepterat motarbetas.

Levnadsstandarden har försämrats till följd av landets ekonomiska problem och budgetnedskärningar. Folkhälsan har förbättrats, bland annat tack vare minskad konsumtion av alkohol och tobak. En särskild satsning pågår för att förbättra vården genom effektiviseringsåtgärder, vilket samtidigt lett till ett minskat antal vårdinrättningar.

Diskriminering och våld mot kvinnor är vanligt förekommande. Kvinnor i norra Kaukasien är särskilt utsatta. Våld i hemmet leder varje år till tusentals dödsfall. Ryssland saknar specifik lagstiftning mot våld i hemmet och sexuella trakasserier. Viktiga åtgärder har vidtagits för att bekämpa människohandel, som fortsatt är ett stort problem. Ryssland utmärker sig med en hög andel kvinnor på ledande företagsbefattningar under bolagschefs nivå. Inom politiken är kvinnor klart underrepresenterade.

Framsteg har gjorts i lagstiftning om barnets rättigheter men genomförandet är bristfälligt. Barnaga är fortsatt tillåtet. Antalet föräldralösa och försvunna barn har minskat.

Det finns ingen lagstiftning som förbjuder homosexualitet, men diskriminering på grund av sexuell läggning är vanligt. Homosexuella personer kan inte registrera partnerskap eller adoptera barn. Lagstiftning som förbjuder främjande av icke-traditionella familjevården gentemot barn används som verktyg för att försvåra för verksamhet relaterad till hbtq-frågor.

Asyllagstiftningen tillämpas restriktivt. Lagstiftningen för migrantarbetare har skärpts samtidigt som antalet våldsamma övergrepp mot dessa har minskat.

Situationen för personer med funktionsnedsättning i Ryssland är fortsatt svår men har förbättrats de senaste åren, bland annat till följd av nationella program och ratificering av internationella konventioner på området.

Situationen i norra Kaukasien är fortsatt mycket svår. Tvångsbortföranden, tortyr och omänsklig behandling, samt skenrättegångar och utomrättsliga avrättningar är vanligt förekommande. Särskilt allvarlig är situationen i Tjetjenien.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Ryssland kan inte anses vara en fungerande rättsstat. Enligt konstitutionen är statsorganen underordnade lagen och domstolarna oberoende, men dessa principer åtföljs selektivt och åsidosätts ofta i politiskt känsliga fall och ibland till följd av korruption inom rättsväsendet. Sedan protestvågen 2011-2012 har politiseringen av rättsapparaten ökat markant. Påtryckningar från statliga myndigheter liksom mutor har avsevärd negativ inverkan på rättsväsendets arbete. Ryssland rankades på plats 89 av 113 på *World Justice Projects* rättstatsindex 2017

Rättsväsendet är politiserat och har använts för att bestraffa oppositionella och människorättsförsvarare. Påtryckningar från politiska makthavare på domare om hur de ska döma i individuella fall bedöms vara vanligt förekommande.

Reglerna för att utse, avfärda och tillrättvisa domare ger inte tillräckliga garantier för objektiva och rättvisa förfaranden. Bristen på oberoende förvärras av ett straffrättsligt system som gynnar åklagaren.

2017 befanns Ryssland skyldigt till brott mot Europakonventionen i 293 fall, jämfört med 222 fall 2016 – flest av alla statsparter. Ryssland betalar som regel ut ekonomisk ersättning till klaganden men problemet med bristande rättighetskydd kvarstår. Enligt en lag från december 2015 har den ryska konstitutionssdomstolen mandat att avgöra huruvida beslut av internationella organisationer är förenliga med den ryska konstitutionen. Lagen tillämpades för första gången i april 2016 med resultatet att konstitutionsdomstolen godkände justitieministeriets begäran att inte tillämpa Europadomstolens beslut om fångars rösträtt. Lagen bedöms ha tillkommit i syfte att öppna för möjligheten att inte efterkomma domstolsbeslut rörande kompensation till oljebolaget Yukos aktieägare.

Den ryska förvaltningen utmärks i stor utsträckning av maktmissbruk, ineffektivitet, godtycklig rättstillämpning och korruption. Ryssland har anslutit sig till OECD:s antikorrupsionskonvention, men resultaten är otillfredsställande främst på grund av bristande implementering. 2017 rankades Ryssland på plats 135 av 180 i *Transparency Internationals* index över upplevd korruption, jämfört med 131 av 176 år 2016. Satsningen på informations- och kommunikationsteknologi har underlättat något för den enskilde medborgaren att få en rättvis och effektiv handläggning av sin sak.

Såväl regionala människorättsombudsmän som civilsamhällesorganisationer vittnar samtidigt om svårigheterna för medborgare att förstå sina rättigheter och fylla i ansökningar och anmälningar korrekt.

I Ryssland finns en ombudsman för mänskliga rättigheter och en ombudsman för barnets rättigheter. Den nuvarande ombudsmannen för mänskliga rättigheter, en tidigare generalmajor i inrikesministeriet, klaggjorde vid sitt tillträde 2016 att hon avsåg fokusera på sociala rättigheter och stöd till ryska landsmän utanför Ryssland. Sedan dess har hon dock uppmärksammat flera högprofilerade politiskt motiverade rättsfall och i kraft av sitt ämbete krävt rättvisa rättegångar. Ombudsmannen för mänskliga rättigheter har regionala kontor i alla ryska regioner. Effektiviteten varierar och självständigheten undermineras ofta av myndigheterna.

Presidentens råd för mänskliga rättigheter har mandat att övervaka systemiska problem i lagstiftningen och enskilda människorättsfall, samt att regelbundet rådge presidenten. Rådet har bidragit till att skapa uppmärksamhet kring vissa fall av kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Rättssäkerhet

Trots att den ryska konstitutionen garanterar domstolarnas oberoende är rättsväsendet kraftigt politiserat. Rättsapparaten har under senare år använts för att bestraffa oppositionella och människorättsförsvarare. Reglerna för att utse, avsätta och tillrättavisa domare ger inte tillräckliga garantier för objektiva och rättvisa förfaranden. Trots stora satsningar på domstolarnas lokaler och teknik har domare förblivit en förhållandevis lågavlönad yrkeskategori med hög arbetsbelastning. Detta bidrar till att göra dem sårbara för otillbörlig yttre påverkan. Påtryckningar från politiska makthavare på domare om hur de ska döma i individuella fall bedöms vara vanligt förekommande.

Bristen på oberoende förvärras av ett straffrättsligt system som gynnar åklagaren. Rätten till en rättvis rättegång undergrävs också av en selektiv tillämpning av principen att antas vara oskyldig till motsatsen bevisats. Enligt statistik från högsta domstolen 2016 var andelen friande domar 0,36 procent.

År 2016 sänktes straffmyndighetsåldern från 16 till 14 år för vissa terrorismrelaterade brott. Det har förekommit att militärdomstolar använts

för denna typ av brott, såsom i åtal mot de ukrainska medborgarna Oleg Sentsov och Aleksandr Koltjenko.

Repressiva åtgärder har lett till ett ökat antal politiska fångar i Ryssland. Enligt människorättsorganisationen *Memorial* fanns det 117 politiska fångar i oktober 2017. Sedan 2016 har 45 nya namn lagts till listan medan 28 personer frigivits. Enligt *Memorial* möter fångarna Europarådets parlamentariska församlings kriterier för politiska fångar. De flesta har förts upp på listan på grund av att det påstådda brottet inte kunnat bevisas och/eller för att de inte givits en rättvis rättegång. Bland de nya namnen på listan återfinns fem personer som dömdes efter antikorrupsionsprotesterna den 26 mars 2017, liksom historikern, människorättsförsvararen och chefen för *Memorial* i Karelen, Jurij Dmitrijev.

Majoriteten av rättegångarna efter demonstrationen den 26 mars 2017 genomfördes i stor hast. Tverskojdomstolen i Moskva avgjorde 476 fall på 17 dagar. Människorättsförsvarare har kritiserat rättsväsendet för att ha förlitat sig på kontroversiella polisrapporter som enda bevismaterial, samt för att ha dömt ut oproportionerligt höga böter och långa fängelsestraff.

I augusti greps Aleksander Ejvazov, tidigare sekreterare i en domstol i Sankt Petersburg, sedan han visselblåst om oegentligheter i domstolen. Ejvazov sitter fortsatt häktad i väntan på rättegång.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Straffriheten är utbredd för vissa grupper i det ryska samhället, bland annat bland makthavare och deras släktingar, företrädare för rättsvärdande myndigheter, högre befattningshavare i de väpnade styrkorna samt företrädare för viktiga affärsintressen, såsom olje- och gasbolag. Brott begångna av personer inom dessa kategorier utreds sällan och eventuella domar blir villkorliga eller ytterst milda. Bilden är likartad beträffande brott mot homosexuella och våld i hemmet, liksom brott mot oppositionella och människorättsförsvarare. Särskilt utbredd är straffriheten i norra Kaukasien, främst Tjetjenien.

År 2016 utfärdade presidenten ett dekret om Rysslands utträde ur Romstadgan för den Internationella brottmålsdomstolen (ICC). Romstadgan undertecknades år 2000 men ratificerades aldrig. Beslutet om utträde togs två dagar efter att ICC beskrivit situationen på Krimhalvön som en

”internationell väpnad konflikt mellan Ryssland och Ukraina”, och kategoriserat Rysslands närvaro på halvön som en ockupation.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Trots konstitutionens föreskrifter råder ingen reell maktindelning och det går inte att tala om verkligt demokratiska institutioner i Ryssland. Den politiska makten är koncentrerad till den federala verkställande makten, främst presidenten och dennes administration. Den lagstiftande och dömande makten saknar oberoende och används instrumentellt av den verkställande makten. Maktstrukturen från federal till kommunal nivå lämnar lite utrymme för medborgarinflytande. Sedan 2003 har det ryska parlamentets underhus varit dominerat av fyra partier som i varje viktig fråga stödjer presidentens linje. Verkligt oppositionella partier och politiker motarbetas systematiskt och är inte representerade i Statsduman. Antalet våldsamma överfall, rättsliga åtgärder och smutskastningskampanjer i statliga medier mot oppositionella har ökat de senaste åren. I februari 2015 mördades den välkände oppositionspolitikern Boris Nemtsov i centrala Moskva, och under året utsattes oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj och hans stab för allehanda trakasserier, inklusive kortare frihetsberövanden.

Kvinnor och män har lika rösträtt och valbarhet till offentliga uppdrag, men i praktiken är kvinnors inflytande i politiken begränsat. Sedan valet 2016 är 70 av 450 ledamöter i parlamentets underhus och 30 av 170 ledamöter i parlamentets överhus kvinnor. Federationsrådets talman, enligt konstitutionen tredje i rang efter presidenten och premiärministern, är kvinna. Av regeringens 32 ministrar är tre kvinnor och bland de regionala ledarna återfinns fyra kvinnor.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas (OSSE) byrå för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) samt den ryska valövervakningsorganisationen *Golos* konstaterade att valfusk förekom under valet till parlamentets underhus, Statsduman, 2016. Upptakten till valet stod inte i samklang med principen om fria och rättvisa val då påtryckningar mot oppositionen, partiskhet i media, tillgång till administrativa resurser och tillämpning av manipulativa tekniker var till fördel för president Vladimir Putins stödparti ”Enade Ryssland”. *Golos* noterade att den repressiva lagstiftningen försvårade arbetet för oberoende övervakare.

ODIHR:s bedömning av presidentvalet 2018 var att det ägde rum i en särskilt kontrollerad juridisk och politisk miljö som karaktäriserades av fortsatt tryck på kritiska röster. Begränsningar i rättigheterna till församlings-, förenings- och yttrandefrihet och av kandidatregistrering ledde till att verklig konkurrens saknades. ODIHR fann även problem med medias favorisering av den sittande presidenten, respekten för valhemligheten, rösträkningen, påtryckningar att rösta samt gripanden av aktivister, och drar den sammanfattande slutsatsen att omständigheterna kring valet stred mot en rad av Rysslands åtaganden i OSSE och mot internationella standarder.

Majoriteten av Rysslands tv-kanaler är, direkt eller indirekt, statskontrollerade. De används regelmässigt för statskontrollerad propaganda och för att svärta ner och misstänkliggöra oppositionella. De ger i princip inget utrymme åt verkligt oppositionella att själva framföra sina ståndpunkter eller för kritik mot presidenten och dennes ställningstaganden och politik.

Det civila samhällets utrymme

Sedan protestvågen 2011-2012 har utrymmet för civilsamhället krympt avsevärt, i synnerhet för organisationer som ägnar sig åt att försvara politiska och medborgerliga rättigheter. Antalet ryska civilsamhällesorganisationer minskade med 33 procent mellan 2012-2015. Lagen om utländska agenter från 2012 innebär att civilsamhälleliga organisationer som anses bedriva ”politisk verksamhet” och mottar finansiering från utlandet måste registrera sig hos justitieministeriet som ”utländska agenter”. Begreppet ”politisk verksamhet” definieras brett; under 2016 inkluderades även genomförande av opinionsundersökningar i definitionen.

Om ”utländska agenter” underlåter att kvartalsvis rapportera till justitieministeriet och tydligt markera sin agentstatus på hemsidor och skriftligt material bestraffas de med höga böter. Organisationerna förbjuds även att delta i valövervakning. Sedan 2014 kan justitieministeriet klassificera organisationer som ”utländska agenter” också utan domstolsbeslut. Under 2017 lades 13 organisationer till i listan. Sammantaget minskade antalet listade organisationer från 150 år 2016 till 85 år 2017, främst då många av organisationerna upplöstes på grund av finansiella svårigheter orsakade av stämplingen, men också då myndigheterna avförde dem som inte längre tog emot utländska medel eller ansågs bedriva ”politisk verksamhet”.

I mars samlade Europadomstolen 61 ryska organisationers klagomål mot lagen om "utländska agenter". Ryska myndigheter lämnade synpunkter i oktober. Tidpunkt för slutgiltig dom i fallet är ännu inte fastlagd.

I juni lades det första och hittills enda straffrättsliga åtalet mot en enskild person om "uppsåtligt undvikande" av registrering som "utländsk agent" ned, eftersom det bedömdes sakna straffrättsliga element. Åtalet stod mot civilsamhällesaktivisten och människorättsförsvararen Valentina Tjerevatenko som företräder organisationen *Women of the Don*.

Etiketten "utländsk agent" är starkt stigmatiserande då den under Sovjetunionen användes för att beteckna spioner och landsförrädare. Förutom stigmat får dessa civilsamhällesorganisationer en ökad administrativ börda och löper ständigt risken att bötfällas för mindre förseelser. Dessutom blir det allt svårare för organisationer att erhålla finansiellt stöd. Inget förbjuder en "utländsk agent" att ta emot utländska pengar så länge de redovisas, men det ökar kraftigt den administrativa belastningen. Att flera stora givarfonder och stiftelser är förbjudna i Ryssland begränsar också möjligheterna till finansiering. Organisationer som ännu inte listats står mellan valet att avstå från utländsk finansiering och då inte kunna fullfölja sin verksamhet på grund av bristande resurser, eller fortsätta ta emot utländska medel och riskera listning.

Riksåklagaren fick i maj 2015 befogenhet att beteckna som "oönskade" utländska och internationella organisationer som uppfattas underminera statens säkerhet, det nationella försvaret eller den konstitutionella ordningen. Under 2017 stämplades ytterligare fyra organisationer som oönskade; det totala antalet listade organisationer vid årets slut var elva. Organisationerna, samtliga stiftelser och organisationer som finansierat människorätts- och demokratiprojekt i Ryssland, har alla utom en sin hemvist i USA. Under 2017 åtalades flera organisationer, däribland centret för forskning om extremism *Sova*, för att från sina hemsidor ha länkat till oönskade organisationer. Åtalet mot *Sovacentret* lades ned på grund av preskriptionstiden, medan flera andra organisationer bötfälldes.

Presidenten avsätter varje år betydande medel till civilsamhället, motsvarande 1 miljard svenska kronor för 2017. Medlen går främst till organisationer som är knutna till staten, har verksamhet som ligger i linje med den ryska ledningens politik, eller genomför socialt arbete. Det finns organisationer

med etiketten ”utländsk agent” som får statliga medel. Gräsrotsfinansiering är fortsatt populärt om än varken särskilt stabilt eller inkomstbringande.

Hot, våld och missbruk av rättssystemet mot människorättsförsvarare är vanligt förekommande, och förövarna ställs sällan till svars. Situationen är särskilt svår i norra Kaukasien.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Konstitutionen förbjuder tortyr. Inrikesministeriets uppförandekod för polisen fastställer att övervåld, trakasserier och övergrepp inte är tillåtet, inklusive under förhör. Trots detta är tortyr och misshandel utförd av polisen fortsatt ett allvarligt problem. Det finns trovärdiga rapporter om polisvåld under såväl gripanden som förhör. I ryska domstolar fästs stor vikt vid erkännanden, vilket förmodas bidra till våldsanvändningen. Särskilt oroväckande är situationen i norra Kaukasien där bortrövanden och tortyr av anhöriga till misstänkta terrorister och människorättsförsvarare fortsatt förekommer.

Förnedrande behandling och tortyr rapporteras vara utbredd på landets fångelser. Under 2016 avled 3 408 intagna, jämfört med 3 977 år 2015. Minskningen förklaras delvis av att det totala antalet fångar enligt officiell statistik sjunkit. Enligt Europarådet uppgick det 2015 till sex döda per 1 000 fångar, att jämföra med snittet i Europa på 2,8 döda per 1 000 fångar. Enligt ryska officiella uppgifter beror 87 procent av dödsfallen på bristande sjukvård och enligt Europarådet cirka tio procent på självmord. Enligt *Amnesty International* kan även transport av fångar mellan anstalter uppnå graden av tortyr och omänsklig behandling eftersom fångar kan transporteras i en månad i överfulla tågagnar och minimala transitceller, utan att varken deras advokat eller familj informeras om var de befinner sig.

Värnpliktigas rättigheter har förbättrats något de senaste åren, enligt såväl försvarsministeriet som organisationen *Citizen. Army. Law*. Bland annat anses detta bero på att den tidigare tvååriga grundutbildningen numera är ettårig, vilket har minskat problemen med pennalism eftersom äldre värnpliktiga ofta trakasserade nyinryckta. Betydande problem kvarstår dock, inklusive våld och misshandel. 2016 inträffade enligt människorättsorganisationen

Helsingforsgruppen 76 dödsfall i de väpnade styrkorna som inte var föranledda av krigsaktiviteter.

Prostitution och människohandel fortsätter att vara ett stort problem, men viktiga lagändringar har antagits, det internationella samarbetet har intensifierats och allt fler fall av människohandel utreds. Ryssland samarbetar med Europol och Interpol i dessa frågor, som anses vara relativt prioriterade. Fortfarande saknas dock en nationell handlingsplan och en central myndighet för frågorna.

Dödsstraff

Ryssland är det enda av Europarådets 47 medlemsländer som inte ratificerat Europakonventionens protokoll nr. 6 om avskaffande av dödsstraffet i fredstid. Ryssland har inte heller skrivit under eller ratificerat Europakonventionens protokoll nr. 13 om ett fullständigt avskaffande av dödsstraffet. Ett moratorium råder dock *de facto* och inga avrättningar har skett sedan 1996.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Kravet på registrering av bostads- och vistelseplats kvarstår. Ryska medborgare får inte vistas mer än 90 dagar på annan plats än bostadsorten utan registrering. Polisen har rätt att kräva identifiering av medborgare på offentliga platser, men endast om det finns skälig misstanke om brott. I praktiken tillämpar polisen enligt många uppgifter denna möjlighet godtyckligt, och ofta på personer som uppfattas ha ett ”icke-slaviskt utseende”.

Det är vanligt med långa häktningstider och enligt lag kan en gripen hållas i förvar i 48 timmar utan beslut om häktning. Efter domstolsbeslut kan detta förlängas ytterligare, dock högst 120 timmar. I väntan på rättegång begränsas häktningstiden till två månader men kan förlängas efter beslut i domstol.

Ändringar från december 2015 i den federala säkerhetstjänstens befogenheter gör det tillåtet att använda skjutvapen ”för att förhindra storskaliga upplopp och hindra grupper av personer som begår olagliga handlingar”. Detta har väckt oro bland människorättsförsvarare, men har ännu inte tillämpats i praktiken.

Det förekommer regelbundet uppgifter om godtyckliga frihetsberövanden och påtvingade eller ofrivilliga försvinnanden i Norra Kaukasien. Få förövare ställs till svars.

Trots att den ryska konstitutionen garanterar ryska medborgares rätt att lämna Ryssland, omfattas idag omkring fyra miljoner statstjänstemän som anses hantera känslig information av förbud att utan särskild prövning lämna landet. Även personer med obetalda skulder kan beläggas med utreseförbud. Människorättsförsvarare och politiska bedömare vittnar om tidskrävande passkontroller vid utresa och om förstörda eller beslagtagna passhandlingar.

Enligt Europarådet hade Ryssland 2015 flest fångar per capita bland medlemsländerna, 439 per 100 000. Samtidigt minskade antalet personer i häkten och fängelser mellan 2000 och 2016 med cirka 5 procent per år. Såväl regionala människorättsombudsmän som oberoende regionala övervakningskommittéer bevakar de intagnas rättigheter, samtidigt som övervakningskommittéerna den senaste tiden har knutits närmare statsmakten och försvagats av underfinansiering. Av klagomål till människorättsombudsmannen 2016 rörde 31 procent den straffrättsliga processen och 8,6 procent kriminalvården. Enligt *Amnesty International* har oberoende observatörer nekats tillträde till fängelser det senaste året.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Sedan Putins makttillträde år 2000 har yttrandefriheten successivt begränsats kraftigt i Ryssland. Denna utveckling har accelererat efter protesterna 2011-2012. Statens kontroll över medierna och internet har skärpts avsevärt. Alla större ryska tv-kanaler – den viktigaste informationskällan för de flesta ryska medborgare – kontrolleras direkt eller indirekt av staten. Oberoende politiska krafter har ytterst begränsad tillgång till sändningstid och är regelbundet föremål för smutskastningskampanjer i statliga medier. 2017 hamnade Ryssland på plats 148 av 180 länder i *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex.

I november antog parlamentet lagändringar som innebär att mediehus som är registrerade utomlands eller finansieras direkt eller indirekt med utländska medel måste registrera sig som ”utländskt medium som utövar funktionen av en utländsk agent”. Precis som civilsamhällesorganisationer måste mediehus vända sig till justitieministeriet för att listas, därefter rapportera sina aktiviteter och genomgå regelbundna revisioner. Om mediehusen inte följer

dessa steg kommer de att förbjudas i Ryssland. I slutet av 2017 hade nio mediehus listats som "utländska agenter".

Lagstiftning för att bekämpa terrorism och extremism används i hög utsträckning för att inskränka yttrandefriheten. Vaga tolkningar av de båda begreppen medför godtycklig och politiserad tillämpning. Uttalanden som kan anses underblåsa extremism eller hat genom spridning av inlägg på nätet är i vissa fall straffbara med upp till fem års fängelse. År 2014 skärptes straffet för vad som benämns som uppmaningar till separatism och undergrävande av Rysslands territoriella integritet till fem års fängelse. Enligt *Human Rights Watch* ökade antalet personer som fängslats för extremistiska uttalanden från 54 år 2015 till 94 i februari 2017.

2014 infördes upp till tre års fängelsestraff för "rehabilitering av nazismen", förfalskning av historiska fakta, samt för vanhedrande av militära symboler och minnesdagar. I december 2017 föreslogs skärpningar av lagen om terrorism, med fängelsestraff för terrorismpropaganda upp till sju år och för rekrytering till terroristverksamhet upp till livstid.

Några av de många regimkritiska personer som dömts under dessa lagar är bloggaren Vadim Tiumentsev som 2015 dömdes till fem års fängelse för att ha publicerat videoklipp om konflikten i Ukraina, bloggaren Aleksej Kungurov som i december 2016 dömdes till 2,5 år i fängelse för att "öppet rättfärdigat terrorism" efter att i ett blogginlägg kritiserat Rysslands agerande i Syrien, och Igor Stenin som 2017 dömdes till två års fängelse för att ha länkat till ett videoklipp om konflikten i Ukraina.

I juni 2017 dömdes chefen för Moskvas bibliotek för ukrainsk litteratur, Natalja Sjarina, till fyra års villkorlig dom för att ha "uppmanat till hat" för böcker som enligt myndigheterna var "extremistiska". Detta efter att Sjarina hade tillbringat ett år och sju månader i husarrest. Hemsidor som bedöms som extremistiska kan stängas på riksåklagarens begäran utan rättslig prövning. Det sociala nätverket *LinkedIn* stängdes 2016 för brott mot Rysslands personuppgiftslag.

Myndigheterna har enligt lag rätt att få tillgång till innehållet i alla telefonsamtal, sms, e-post och andra aktiviteter på nätet i Ryssland. Nätleverantörer måste installera utrustning som underlättar förbindelsen med den ryska federala säkerhetstjänsten (FSB). Under 2018 införs krav på

att teleoperatörer även ska spara kunddata i sex månader för utlämnande på begäran av FSB.

Ägare av sökmotorer på nätet med mer än en miljon dagliga användare ansvarar enligt lag även för innehållet, utom när det utgör en exakt återgivning av material som publicerats av officiellt registrerade medier.

Efter förändringar i förräderilagstiftningen 2012 utsträcks definitionen av högförräderi, spionage och spridande av statshemligheter inte bara till otillbörliga kontakter med utländska regeringar utan även med internationella organisationer. En vag definition av vad som utgör statshemligheter ökar utrymmet för godtycklig användning av lagen. År 2015 utvidgades förteckningen över statshemligheter till att inkludera ”information om ryska förluster i krig och i specialoperationer i fredstid”.

År 2013 infördes ändringar i strafflagen som innebar såväl bötes- som fängelsestraff för ”kränkning av religiösa tro och medborgares känslor”. Ändringen tillkom efter att det ryska punkbandet *Pussy Riot* genomfört en konsert i en kyrka i Moskva. Brottet kan ge upp till tre års fängelse och 500 000 rubel i böter. Oberoende jurister bedömer att lagen strider mot internationell rätt och begränsar yttrandefriheten. 2017 dömdes videobloggaren Ruslan Sokolovskij till 2 år och 3 månaders villkorlig dom för att ha kränkt de religiösa känslor då han delade ett klipp där han drev med den rysk-ortodoxa kyrkan.

En lag som begränsar utländskt ägande och inflytande i ryska mediebolag till 20 procent trädde i kraft den 1 januari 2016. I takt med att utländskt ägande och inflytande minskar ökar möjligheten att utöva politiska påtryckningar även mot tryckta medier.

Ryssland fortsätter att vara ett av världens farligaste länder för journalister. *The Committee to Protect Journalists* räknar 38 fall av journalister som mördats på grund av sin tjänsteutövning sedan 1992. Landet intar nionde plats på rankingen över länder med högst straffrihet för mord på journalister. Det allt strängare klimatet för yttrandefriheten, och det ökande våldet mot journalister och olikvänliga, har lett till ökad självcensur.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Den ryska konstitutionen garanterar rätten till fredliga sammankomster. I praktiken gäller betydande begränsningar för utövandet av denna rättighet, framför allt för oppositionella evenemang. I de fall demonstrationer tillåts nekats ofta tillträde till centrala platser. Efter de politiska protesterna 2011-2012 genomfördes lagändringar som begränsade möjligheterna att sammankalla möten och demonstrationer. Samtidigt höjdes bötesbeloppen för störande av allmän ordning tiofaldigt. Efter ytterligare en skärpning av lagen kan upprepade brott mot störande av allmän ordning resultera i fem års fängelse. I enlighet med denna lag dömdes aktivisten Ildar Dadin i december 2015 till två och ett halvt års fängelse. I februari 2017 fastställde konstitutionsdomstolen att straffrättsligt ansvar för upprepade brott mot demonstrationsregler inte skulle ge fängelsestraff om inte demonstranterna utgjort något hot. Senare i februari upphävde högsta domstolen domen mot Ildar Dadin som då släpptes fri.

Under första halvåret 2017 dömdes två och en halv gånger så många personer för överträdelser av demonstrationslagstiftningen som under hela 2016. Under våren och sommaren hölls protester mot korruption över hela landet. Myndigheterna vägrade i många fall ge demonstrationstillstånd och frihetsberövade godtyckligt hundratals demonstranter, även sådana som inte störde den allmänna ordningen. Många gripna fick böter eller kortare frihetsberövanden efter rättsosäkra rättegångar. Åtta demonstranter har åtalats för våld mot tjänsteman, och flera förundersökningar har inletts.

Medborgare kan lagligen genomföra så kallade ”enmansdemonstrationer”. Det är emellertid inte ovanligt att demonstranten får sällskap av ovänligt sinnade personer med uppsåt att därmed skapa en olaglig demonstration, varpå enmansdemonstranten grips.

Föreningsfriheten garanteras i den ryska konstitutionen, men är i praktiken under ständig press. Oberoende civilsamhällesorganisationer och politiska partier behöver gå igenom ett byråkratiskt registreringsförfarande och uppfylla strikta rapporteringskrav. Restriktionerna tillämpas godtyckligt och begränsar främst verksamheten i organisationer och partier som engagerar sig i frågor som rör politiska och medborgerliga rättigheter.

Religions- och övertygelsefrihet

Ryssland garanterar religionsfriheten i konstitutionen. Samtidigt tillerkänner lagen om samvetsfrihet och frihet för religiösa föreningar från 1997 den rysk-ortodoxa kyrkan en särskild roll. De senaste åren har den rysk-ortodoxa kyrkan fått en allt starkare ställning i landet genom ett nära förhållande till statsmakten. Kyrkan har bidragit med ideologiskt stöd för att definiera så kallade traditionella värden – värden som inte minst framhåller kärnfamiljen och kvinnors roll som mödrar och hustrur.

Även anti-extremismlagstiftningen påverkar religionsfriheten. Särskilt utsatta är *Jehovas Vittnen*, som 2017 förklarades vara en extremistisk organisation och förbjöds av Högsta domstolen att verka i Ryssland, trots en dom i Europadomstolen i juni 2010. Även vissa muslimska grupper såsom *Hiżb ut-Tabrir* har drabbats av denna lagstiftning. En skärpning av terrorismlagstiftningen 2016 begränsar missionärers verksamhet i Ryssland. Predikan får endast ske inom officiellt registrerade religiösa organisationer och på godkända religiösa platser.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Problemen med osäkra arbetsvillkor samt ojämlik och ojämsställd lönesättning är fortsatt stora. Kvinnors lön uppgick 2015 enligt officiella uppgifter i genomsnitt till 72,6 procent av männens löner. Enligt inofficiell statistik var nivån ungefär densamma 2017. Kvinnors sysselsättningsgrad hade enligt officiell statistik 2015 ökat till 63,4 procent.

De ryska reallönerna ökade enligt officiell statistik under 2017 med 3,5 procent efter tre år av sjunkande reallöner till följd av den ekonomiska krisen. Opinionsundersökningar visar att omkring 45 procent av den arbetsföra ryska befolkningen hade icke deklarerade sidoinkomster 2017. Fortsatta utmaningar är arbetsvillkor och avskedanden som inte sker i enlighet med arbets- och hälsolagstiftningen. Enligt officiell statistik har antalet arbetsskador minskat stadigt sedan år 2000.

Arbetslösheten i Ryssland uppgick enligt officiell statistik i december 2017 till 5,1 procent.

Det finns en utbredd uppfattning bland civilsamhällesorganisationer att fackföreningarna i allt större utsträckning tillgodoser arbetsgivarnas behov och att strejkrätten i praktiken är begränsad på grund av restriktiv lagstiftning.

Ryssland har ratificerat samtliga av Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta kärnkonventioner.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

I Ryssland har alkohol- och drogmissbruk, rökning, social stress samt förorenad miljö bidragit till att landet tidigare haft en av de lägsta medellivslängderna i Europa. Folkhälsan har förbättrats, bland annat på grund av minskad konsumtion av alkohol och tobak till följd av både personliga livsstilsval och vissa myndighetsåtgärder. Medellivslängden i Ryssland ökade med 6,8 år från 2000 till 2016 och är nu 72,1 år. Den största ökningen har skett bland män, för vilka medellivslängden har ökat från 59 till 67 år. För kvinnor är medellivslängden 77,3 år. Jämfört med flera jämförbara länder har dock Ryssland fortfarande en låg medellivslängd, där främst män drar ned snittet.

Sjukvården finansieras i första hand via det obligatoriska sjukförsäkringssystemet, budgetmedel och privata utgifter. De offentliga utgifterna för sjukvård har varit stabila på internationellt sett låga 3,5 procent av BNP över lång tid, samtidigt som privata utgifter för sjukvård ökar. En särskild satsning på effektiviseringsåtgärder pågår för att förbättra vården. Det har medfört att antalet sjukhus halverats sedan 2000 och antalet primärvårdsinrättningar minskat med 12 procent, vilket på håll har kritiserats för att ha varit alltför drastiskt.

Förekomsten av mutor till läkare är fortfarande hög, även om det minskar. Enligt en studie av Ekonomiska högskolan i Moskva minskade andelen informella betalningar till läkare i Ryssland från 71,5 procent 2013 till 48,5 procent 2016, samtidigt som befolkningens privata utgifter för vård i Ryssland under samma period ökade med 3,8 procent. Privata sjukhus erbjuder vård av mycket hög kvalitet, samtidigt som huvuddelen av den ryska befolkningen är hänvisad till den statliga hälso- och sjukvården.

Bland klagomålen till människorättsombudsmannen dominerar skador och dödsfall till följd av slarv från vårdpersonalens sida, brist på läkare och läkemedel, samt höga läkemedelspriser.

Ryssland har en relativt liberal abortlagstiftning och tillhör de länder i världen med flest aborter. Tillgången till preventivmedel är mycket god.

Våld mot kvinnor är ett utbrett problem och skapar betydande fysisk och psykisk ohälsa.

Ryssland har gjort goda framsteg på att minska förekomsten av tuberkulos. Samtidigt har antalet hiv-smittade personer fördubblats sedan år 2000, och 2017 fanns det enligt UNAIDS mellan 870 000 och 1 400 000 hiv-positiva personer i Ryssland. Antalet smittade rapporteras öka snabbt inom alla samhällsgrupper och omkring hälften av alla fall är kopplade till drogmissbruk. Det råder fortsatt brist på drogavvänjningskliniker.

Rätten till utbildning

Det ryska utbildningssystemet är väl utbyggt och den generella utbildningsnivån i landet är hög. Skolplikten är nioårig och skolgången är kostnadsfri, men i praktiken bekostas ofta skolböcker och bispisning privat. Inom högre utbildning är mutor i samband med antagning och examination vanligt förekommande.

Negativa trender som betonas i människorättsombudsmannens årliga rapport för 2017 är brist på förskoleplatser, nedskärning av antalet skolor på landsbygden och återkallande av licenser för högre lärosäten, vilket lett till att studenter inte kunnat få ut examina.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Ryssland låg på plats 49 av 188 i FN:s utvecklingsprogramms (UNDP) index över mänsklig utveckling 2016. Stora regionala skillnader i levnadsstandard förekommer. Den ekonomiska krisen 2014–2016 har påverkat levnadsstandarden negativt. Andel av befolkningen med inkomster som understiger existensminimum minskade under perioden 2000–2013 från 29 till 10 procent, för att sedan åter stiga och uppgick 2017 till 13,4 procent. Det innebär att omkring 20 miljoner ryssar lever under fattigdomsgränsen på 9 789 rubel per månad (motsvarande cirka 1 400 kronor) för det fjärde kvartalet 2017.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Jämställdhet mellan kvinnor och män föreskrivs i konstitutionen. Trots detta är diskrimineringen av kvinnor i Ryssland utbredd och kommer till uttryck inte minst genom djupt rotade stereotypa könsroller.

Människorättsorganisationen *Center Anna* uppskattar att cirka 7 000-9 000 kvinnor dör varje år till följd av våld i en nära relation. Några officiella siffror finns inte. Enligt officiell statistik begicks år 2014 omkring 87 procent av alla mord i hemmet.

Enligt officiell statistik utsattes över 49 000 kvinnor för våld i nära relationer år 2016, jämfört med 36 000 året före. Enligt *Center Anna* väljer endast tio procent av de kvinnor som söker skydd hos organisationer att polisanmäla misshandeln, och endast tre procent av alla anmälda fall av våld i nära relationer leder till rättegång och återspeglas i den officiella statistiken. Ryssland saknar lagstiftning om kontakt- eller besöksförbud.

Brist på kunskap om och förståelse för kvinnors rättigheter, samt avsaknaden av ett effektivt system för att hantera kränkningar bidrar till utbredd straffrihet för brott mot kvinnor. Rysk lagstiftning om våld i hemmet antogs för första gången i juli 2016, med införandet av våld mot närstående i paragrafen om ringa misshandel i strafflagen. Därmed föll våld i hemmet under allmänt åtal. En harmonisering av lagstiftningen i början av 2017 lyfte återigen ut begreppet våld mot närstående. Samtidigt vittnar människorättsförsvarare om att den allmänna opinionen vad rör våld mot kvinnor sakta förändras till det bättre i Ryssland.

En arbetsgrupp som tillsattes 2011 utarbetade ett förslag på särskild lag om våld i hemmet som lades fram i duman 2016. Lagförslaget fick stöd hos de flesta remissinstanser, men avvisades av duman i slutet av 2016 på formella grunder. Den välrenommerade organisationen *Center Anna*, som hade en drivande roll i arbetsgruppen, listades som utländsk agent i december 2016.

Enligt *International Crisis Group* lever kvinnor i norra Kaukasien under mer utsatta förhållanden än någonsin tidigare. Informell rättsskipning, sedvänjor och sharialag existerar parallellt med rysk lag och öppnar för godtyckliga

rättsliga tolkningar. Hedersmotiverade mord, brudkidnappning och polygami förekommer.

Ryssland har en relativt liberal abortlagstiftning och tillhör de länder i världen med flest aborter. Enligt officiell statistik utfördes omkring 836 000 aborter i Ryssland 2016. Barnombudsmannen och den rysk-ortodoxa kyrkan förespråkar abortförbud, medan folkopinionen motsätter sig det.

Kvinnor har generellt sett högre utbildning än män, men har i genomsnitt omkring 70 procent av männens lön. Ryssland utmärker sig för en hög andel kvinnor på ledande företagsbefattningar, medan det fortfarande är få kvinnliga bolagschefer – endast 28 av de 500 största ryska bolagen leds av kvinnor (5,6 procent). Kvinnor är förbjudna att verka inom 456 yrken eftersom dessa anses alltför farliga eller skadliga.

Barnets rättigheter

Den ryska konstitutionen och övrig lagstiftning tillgodoser skydd för barnet, mödraskap och familjen. I sin landrapport 2014 lovordade FN:s kommitté för barnets rättigheter Ryssland för att ha genomfört lagändringar rörande vård av föräldralösa barn, människohandel, handel med barn för sexuella ändamål, pornografi, samt förbättrade möjligheter till utbildning för barn med funktionsnedsättning. Kommittén välkomnade också att Ryssland hade antagit en nationell strategi för barn 2012-2017. Kommittén uppmanade samtidigt Ryssland att bland annat stärka implementeringen av gällande lagstiftning och öka spridandet av information om barnkonventionen.

Utfasningen av Unicefs kontor 2012 har lett till minskad tillgång till oberoende statistik. Barnaga är tillåtet i Ryssland. Enligt en rapport från 2012 av organisationen *Foundation for Assistance to Children* dödas omkring 2 000 barn per år av sina föräldrar. Samtidigt vittnar människorättsförsvarare om att den allmänna opinionen vad rör våld mot barn sakta förändras till det bättre i Ryssland.

Statistik från Rysslands barnombudsman visar en förbättrad situation de senaste åren. Antalet föräldralösa barn har minskat, från cirka 680 000 under 2009 till 500 000 under 2014. Omkring 20-22 procent av dessa placeras i familjehem eller under förmyndarskap. Antalet barn som försvinner varje år har minskat med 60 procent sedan 2009, medan antalet barn som faller offer

för kriminalitet, främst sexuellt utnyttjande, ökar. Enligt officiell statistik minskar ungdomsbrottsligheten i Ryssland.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

I Ryssland tillhör omkring en femtedel av befolkningen olika nationella och etniska grupper. Totalt 40 etniska grupper om sammanlagt 244 000 personer skyddas enligt lag som urfolk, men skyddet för urfolk begränsas inte sällan av regeringsbeslut som rör utvinning av naturresurser i norra Ryssland. År 2009 lanserades en handlingsplan för hållbar utveckling för urfolken, men fortfarande råder begränsad tillgång till sociala tjänster, utbildning och vård. Tvister med myndigheter rörande nyttjanderätt av mark och fiske är vanligt förekommande. Paraplyorganisationen för de ryska urfolken (RAIPON) knöts 2013 närmare statsmakten och viktiga organisationer som främjar urfolkens rättigheter har stämplats som ”utländska agenter”.

Enligt statistik från *Sovacentret* dödades 2017 sex personer och ett 60-tal skadades i attacker med rasistiska förtecken, en halvering sedan 2011.

Hbtq-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Homosexualitet är inte förbjudet i Ryssland och lagstiftningen innehåller inga bestämmelser som uttryckligen diskriminerar mot homosexuella personer. Den rättsliga normen är dock fortsatt heterosexualitet, vilket innebär ett förbud mot samkönade par att registrera partnerskap eller adoptera barn, och diskriminering av homosexuella personer är utbredd.

Lagen från 2013 som förbjuder informationsspridning till barn om ”icke-traditionella sexuella relationer” används som ett verktyg att motarbeta hbtq-aktivister. Statlig propaganda utmålar homo- och bisexualitet samt trans- och queeridentitet som stående i strid med vad som uppfattas vara traditionella ryska värderingar och homosexualitet jämförs inte sällan med pedofili. Enligt en undersökning av en människorättsorganisation är de största utmaningarna för hbtq-personer fysiskt våld, kränkningar av arbetsrätten och mötesfriheten samt våld i hemmet. För våldsamma attacker på hbtq-personer råder utbredd straffrihet.

Under 2017 kom, via ryska medier och människorättsorganisationer, trovärdiga rapporter om att homosexuella män i delrepubliken Tjetjenien hade utsatts för systematiska övergrepp, inklusive tortyr, påtvingade

försvinnanden och utomrättsliga avrättningar. Till följd av internationella påtryckningar tillsatte den ryska människorättsombudsmannen en utredning för att undersöka de rapporterade uppgifterna. Ingen har ännu ställts till svars för något övergrepp.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Lagstiftningen rörande asyl tillämpas restriktivt och endast ett fåtal flyktingar har permanent flyktingstatus. Vissa flyktingar har tidsbegränsad asyl som behöver förnyas varje år. Enligt inofficiella uppgifter tar det minst sex månader för en flykting från Syrien att få tillgång till den ryska migrationsmyndigheten. Ett vanligt sätt att skynda på processen eller förlänga sitt uppehållstillstånd är att betala mutor.

Den största andelen flyktingar består av cirka en miljon ukrainare som flytt stridigheterna i östra Ukraina. Enligt FN:s flyktingorgan (UNHCR) har strax under hälften av dessa erhållit tidsbegränsad asyl, en tredjedel tillfälligt uppehållstillstånd och en tiondel ryskt medborgarskap. Endast omkring 300 personer har fått permanent flyktingstatus. Syrier och afghaner utgör i övrigt de största flyktinggrupperna. Sedan 2011 har Ryssland enligt officiell statistik tagit emot runt 12 000 syrier varav 7 000-8 000 är asylsökande. Av dessa ska 1 300 ha erhållit tidsbegränsad asyl och endast en handfull permanent flyktingstatus.

Flyktingar och migranter från Afrika och Asien behandlas enligt civilsamhällesföreträdare sämre än de från länder i närområdet. Myndigheterna försöker hindra dessa grupper från att söka asyl och de måste vänta längre på beslut och krävs på fler och större mutor. Ukrainare behandlas enligt uppgift bättre än övriga flyktingar, men har ändå svårt att få sjukvård och boende.

Migrantarbetare från i första hand från Centralasien har särskilt svåra arbetsförhållanden, trakasseras tidvis av den ryska polisen och riskerar att skickas tillbaka till sina hemländer om de saknar arbetstillstånd.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Situationen för personer med funktionsnedsättning i Ryssland är fortsatt svår men har förbättrats de senaste åren, bland annat genom stärkt lagstiftning. Rysk lag förbjuder diskriminering på grund av funktionsnedsättning, och

nybyggda ryska fastigheter måste vara tillgängliga även för personer med funktionsnedsättning. Tillgången till kollektivtrafiken är mycket begränsad.

Enligt organisationen *Perspektiva* lever mer än tolv miljoner ryssar med någon slags funktionsnedsättning, av vilka nästan fyra miljoner är i arbetsför ålder. De flesta står utanför arbetsmarknaden och är hänvisade till hjälp från familj och vänner eller ren välgörenhet. Rysslands omkring 600 000 barn med funktionsnedsättning har begränsade möjligheter att få kvalitativ utbildning på grund av diskriminering och för att skolor saknar hjälpmedel och expertis. Enligt *Human Rights Watch* är 30 procent av dessa barn placerade i statliga barnhem där misshandel och vanskötsel förekommer.

Det officiella antalet personer med funktionsnedsättning i Ryssland har minskat med nästan en halv miljon de senaste två åren på grund av en ny bedömning av funktionsnedsättning. Under det nuvarande systemet kan även i princip orörliga patienter fräntas sin status som person med funktionsnedsättning och därmed även sitt statliga stöd.

Allmänhetens syn på personer med funktionsnedsättning blir långsamt mer positiv. Paralympics vid OS i Sotji i Ryssland 2014 fick positiv uppmärksamhet och bidrog till att främja bilden av personer med funktionsnedsättning. Fall av diskriminering har fått stor publicitet och lett till uttalanden från högt uppsatta tjänstemän.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sveriges regering antog 2014 en strategi för stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland för perioden 2014-2018. Totalt ska cirka 360 miljoner kronor avsättas under perioden. Sida hanterar årligen 64 miljoner kronor av dessa och Svenska Institutet övriga medel. Sida ger stöd till insatser inom demokrati och mänskliga rättigheter samt på miljöområdet, med särskilt fokus på projekt som bidrar till målet ”Massmedier med stärkt kapacitet att främja transparens och samhällsdialog”.

År 2016 antogs en ny Östersjöstrategi för 2016-2020 som implementeras av Svenska Institutet. Strategin omfattar cirka 500 miljoner kronor och inbegriper bland annat Ryssland. EU stödjer med 3 miljoner euro årligen det ryska civilsamhället genom *The European Instrument for Democracy and Human Rights*.

Ryssland har fasat ut flera FN-program och fonder, däribland Unicef och FN:s befolkningsfond (UNFPA). Detta förklaras med att Ryssland inte längre har status som mottagare av utvecklingsbistånd. FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheters (OHCHR) representant lämnade Ryssland 2016.

Ryssland granskades i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) i maj 2018. Sveriges rekommendationer rörde lagstiftning kring civilsamhället, yttrandefrihet och demonstrationsfrihet. Ryssland kommer att ta ställning till samtliga rekommendationer senast vid kommande session i FN:s råd för mänskliga rättigheter.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1973. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1973. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1969.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1981. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2004.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1987. Det tillhörande protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2008. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2013. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om skydd för migrantarbetare och deras familjers rättigheter, *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families (ICRMW)* har inte ratificerats.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2012. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1993.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har inte ratificerats.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1998.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1998.

Europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, undertecknades år 2001.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, har inte ratificerats.